

SOCIJALNO DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA I OVISNOSTI POČINITELJA KAZNENIH DJELA KRAĐE I TEŠKE KRAĐE NA PODRUČJU ŽUPANIJE BJELOVARSKO BILOGORSKE*

Irena Horak, Helena Horak

Odsjek za poremećaje u ponašanju,

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu,

Sažetak:

Cilj je istraživanja pronaći razlike u socijalno demografskim obilježjima (zanimanje, stupanj obrazovanja, bračni status, dob, spol) i ovisnostima između počinitelja kaznenih djela krađe i teške krađe na području Županije Bjelovarsko bilogorske. Kako su navedena kaznena djela različitog intenziteta društvene opasnosti, očekuje se da i počinitelji, s obzirom na nabrojana obilježja, budu različiti. Istraživanje je provedeno na populaciji od 227 počinitelja kaznenih djela krađe i teške krađe u razdoblju od siječnja do lipnja 1996. godine koji su evidentirani u Policijskoj upravi Bjelovarsko bilogorskoj u navedenom razdoblju. Razlike među počiniteljima teške krađe i krađe s obzirom na socijalno demografska obilježja i ovisnosti dobivene su analizom kontingencijskih tablica. Temeljem te raščlambe dobiveno je osam tablica kontingencije među kojima u tri slučaja parametri pokazuju da nema statistički značajne razlike. Počinitelji teške krađe i krađe statistički se značajno ne razlikuju po spolu i konzumiranju alkohola i droga. U ostalim slučajevima parametri pokazuju statistički značajne razlike. S obzirom na navedene rezultate istraživanja bilo bi potrebno primarnu prevenciju usmjeriti na djecu i malodobne osobe jer oni u zapanjujuće visokom postotku sudjeluju u činjenju kaznenih djela teške krađe.

Ključne riječi: počinitelji, krađa, teška krađa, socijalno demografske karakteristike, ovisnosti

1. UVOD

U strukturi cjelokupnog kriminaliteta imovinski delikti imaju važno mjesto. Imovinski kriminalitet, a posebno neki pojavnici oblici kao što su krađe, provalne krađe, razbojništva i prijevare, prisutni su u svim društvenim formacijama te se stoga ubrajaju u takozvani klasični kriminalitet (Dujmović, 1996).

Činjenica je da se imovinski kriminalitet povezuje s urbanim sredinama. U Hrvatskoj je, međutim, on povezan s razvojem poljoprivrede. Na temelju provedenih istraživanja dokazano je da je ukupni kriminalitet inverzno povezan sa stupnjem

urbanizacije. Ovo je vrlo neuobičajena pojava i rijetko se susreće u analizama kriminaliteta u svijetu. Varijablu izvedenu iz kanoničkog faktora razvoja povezanoga s imovinskim kriminalitetom dominantno definira razvoj poljoprivrede, a tek sekundarno razvoj trgovine i ugostiteljstva (Mikšaj-Todorović, 1993). Praktično to znači da će razvoj poljoprivrede poticati javljanje imovinskih prijestupa, odnosno da će ovih prijestupa biti najviše u poljoprivredno razvijenim područjima. Još jedna analiza na istom uzorku potvrdila je da poljoprivredni razvoj Republike Hrvatske prilično snažno determinira obujam i učestalost izvršenja kaznenih djela protiv imovine (Uzelac, 1993).

* Ovaj studentski rad nagrađen je Rektorovom nagradom u akademskoj godini 1996/7. Autorice se zahvaljuju čelnicima Policijske uprave Bjelovarsko-bilogorske na pomoći u njegovoj izradi

Imovinski kriminalitet po udjelu u ukupnom prijavljenom kriminalitetu čini osnovnu masu prijavljenog kriminaliteta. U razdoblju od 1990. do 1995. na području RH prijavljena su 284.984 imovinska kaznena djela, što je bilo 67 % ukupnog kriminaliteta koji je bio poznat policiji RH. Najveći udio u ukupnoj masi imovinskog kriminaliteta u razdoblju od 1990. do 1995. imaju teške krađe (62,7 %) i krađe (18,1 %). Slijede kaznena djela: oduzimanje vozila na motorni pogon (5,6 %), prijevarena (5,1 %), prikrivanje (2,9 %), oštećenje tuđe stvari (2,8 %), razbojstvo (1,3 %) te iznuda (0,1 %) (Dujmović, 1996).

Najzastupljenija dobna skupina počinitelja je ona mlada od 21 godine koja sudjeluje s 36 % (1995) do 45 % u ukupnom broju prijavljenih za imovinska kaznena djela. Kao osumnjičene za izvršenje imovinskih kaznenih djela žene se pojavljuju u 6,2 % do 7,6 % slučajeva.

Kako na području Republike Hrvatske ima vrlo malo istraživanja o deliktima krađe i teške krađe, a posebice na županijskoj razini, načinjeno je ovo istraživanje koje se odnosi na kretanje navedenih kaznenih djela u Županiji Bjelovarsko-bilogorskoj. Izbor za obrađivanje samo dvaju kaznenih djela posljedica je činjenice da u županiji u kojoj se istraživanje provodi najviše ima evidentiranih osoba koje su počinile kaznena djela krađe i teške krađe.

1.1 Kaznena djela krađe i teške krađe

Kazneni zakon RH sadrži zakonski opis dvadeset vrsta kaznenih djela protiv imovine. Od njih se najviše vrše kaznena djela oduzimanja tuđe pokretne stvari tj. krađe, teške krađe, razbojništva, razbojničke krađe, oduzimanja vozila na motorni pogon, sitne krađe, a potom prijevare, iznude i ucjene (Singer, 1994: 495).

Različite vrste krađa (krađa, sitna krađa, teška krađa, razbojstvo) čine, u gotovo svim zemljama, pored prometnih delikata, kriminalnu pojavu najvećeg opsega kako u policijskoj statistici tako i u statističkim podacima organa krivičnog postupka (Singer, 1994: 495).

Krađe spadaju u klasične kriminalne delikte uglavnom vezane uz pojavu privatnog vlasništva. Neka bitna obilježja imovinskog kriminaliteta jesu:

- masovnost - u ukupnom kriminalitetu imovinski kriminalitet sudjeluje s oko 60%, a u maloljetničkom kriminalitetu s oko 80%.
- kriminalni povrat i uz to vezan profesionalizam - ni kod koje druge vrste kriminaliteta ne nalazimo toliki udio kriminalnih povratnika, takvu specijaliziranost u vrsti djela i načinu njegovog izvršenja, a niti udio osoba kojima je njihova kriminalna djelatnost zanimanje, odnosno glavni izvor prihoda.
- organiziranost - česte su provalničke skupine, razbojničke bande, džeparske "dvojke" i "troj-

ke" vrlo visokog stupnja organiziranosti, a posljednjih godina u zapadnoj Europi sve je više organiziranih grupa i mreža kradljivaca automobila.

- vrlo velika "tamna brojka" - u prosjeku je barem 50 % nepoznatih počinitelja, a statistike nekih europskih zemalja idu do 70% (Singer, 1994: 496).

Jedna od osebnosti imovinskih delikata vrlo je visok udio počinitelja koji u vrijeme izvršenja kaznenog djela nisu navršili 18 godina (maloljetnici i djeca). Među osobama prijavljenim zbog nekog imovinskog delikta u razdoblju od 1988. do 1990. godine maloljetnici i djeca sudjeluju čak s 45,7 %. Maloljetnici i djeca sudjeluju s više od 50 % među osobama prijavljenim zbog provalne krađe i zbog drugih oblika teške krađe (Singer, 1994: 506).

Medutim, među punoljetnim počiniteljima imovinskih delikata ima dosta osoba mlade dobi. Odnos dobi i vrste imovinskog delikta determiniran je i time što izvršenje tog delikta zahtijeva neke psihičke osobine koje su vezane uz određenu dob (Singer, 1994 : 506).

Kazneno djelo krađe definirano je kao oduzimanje drugome tuđe pokretne stvari radi pribavljanja protupravne imovinske koristi. Iz tog delikta izvedeno je kazneno djelo sitne krađe, teške krađe, razbojništva i razbojničke krađe (čl. 130 KZRH).

Prema američkom kaznenom zakonu krađa (larceny) je "nedopušteno uzimanje, odnošenje, odvođenje ili oslobađanje od imovine koja se nalazi u posjedu druge osobe" (Federal Bureau of Investigation, 1990: 31; prema Conklin 1992:39). FBI iz ove kategorije isključuje oduzimanje motornih vozila, pronevjere, tajne igre i krivotvorenje, iako su i ta ponašanja oblici krađe. Krađa se razlikuje od razbojstva utoliko što ne uključuje silu, a od provale po tome što ne uključuje ulaženje u zgradu ili građevinu. Autor navodi nekoliko, u SAD uobičajenih oblika krađe: (1) krađa u dućanima (2) krađa bicikla (3) džepna krađa (4) krađa iz automobila (5) krađa automobilskih dijelova (6) otimanje torbica (bez primjene sile) (7) krađa iz automata za prodaju i (8) krađa iz zgrada (ustanova, građevina bez primjene sile).

Teška krađa je počinjena:

- a) obijanjem, provaljivanjem ili drugim svladavanjem većih prepreka
- b) na naročito opasan i drzak način
- c) iskorištavanjem bespomoćnosti ili drugog teškog stanja druge osobe
- d) od strane osobe koja je pri sebi imala kakvo oružje ili opasno oruđe radi napada ili obrane
- e) od strane više osoba koje su se udružile za vršenje krađe (čl. 131 KZRH).

Neki oblici krađa pažljivo su unaprijed planira-

ni; dok su drugi izvršeni na trenutni poticaj. Krada u dućanu pažljivo se unaprijed planira od strane onih koji se "žele proslaviti" ili profesionalnih kradljivaca, a čak i amaterski kradljivci, koji krađu stvari za osobnu uporabu, mogu planirati svoju krađu prije nego ulaze u trgovinu (Cameron, 1964). Krada u trgovini često uključuje namjeru da se pokupe određeni proizvodi te plan o tome kako se izlazi iz trgovine i kako se ukradena roba dalje distribuirati ili rabi. Druge vrste krađa ne moraju biti planirane, primjerice, netko može pasti u napast da ukrade nezaključan bicikl ili kaput u kinu koji nije dobro čuvan.

1.2 Neka obilježja imovinskog kriminaliteta maloljetnika

Maloljetnici su u imovinskom kriminalitetu najviše zastupljeni u odnosu na ostala kaznena djela. Prvenstveno su to djela krađe i teške krađe, zatim razbojništva i razbojnička krađa te ostalo. Imovinski delikti u strukturi maloljetničkog kriminaliteta u stalnom su porastu prema ocjeni većine kriminologa, a ta se pojava može objasniti između ostaloga i kao posljedica privrednih i socijalnih depresija (Singer, Mikšaj-Todorović, Poldrugač, 1985: 38).

U Hrvatskoj se u razdoblju od 1962. do 1982. godine struktura imovinskih delikata maloljetnika izvedenih pred sud nije izmijenila. Najviše maloljetnika počinilo je kaznena djela teške krađe izvršene, u pravilu, provaljivanjem u zatvorene prostore. Slijede krađe, sitne krađe pa sve do prikriivanja, prijevara, ucjene itd. (Singer, Mikšaj-Todorović, Poldrugač, 1985: 39).

Ti se podaci ne odnose na djecu kod koje prevladavaju lakši delikti. Može se pretpostaviti da će postojati razlike u vrsti počinjenih imovinskih delikata s obzirom na dob maloljetnika. No, istraživanja pokazuju da su navedane razlike između maloljetnika različite dobi u imovinskom kriminalitetu gotovo beznačajne. Drukčija je situacija kod razbojništva i oduzimanja motornih vozila gdje su ipak više participirali stariji maloljetnici (Singer, Mikšaj-Todorović, Poldrugač, 1985: 53).

Kod krađa i sitnih krađa riječ je prije svega o krađi novca i vrijednih predmeta na štetu roditelja, rodbine, susjeda ili vršnjaka u školi. Takve krađe rijetko su unaprijed planirane i rezultat su trenutnog iskušenja, a služe za provod djece i maloljetnika u grupi tijekom odlaska od kuće i skitnje. Oni vrijedne predmete prodaju odnosno poklanjaju u svrhu stjecanja prijatelja i statusa u grupi vršnjaka (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993: 73).

Kod teških krađa radi se o provaljivanju u kioske, skladišta, automobile i, nešto rjeđe, u stanove. Kod provalje u stanove kriminalna aktivnost usmjerena je na štetu osoba koje su poznate maloljetnicima, u čije su stanove ranije zalazili te im je raspored prostorija i ekonomski standard

obitelji poznat. Krade su po motivu i načinu izvršenja maloljetnicima najjednostavnije kazneno djelo, a pribavljanje protupravne imovinske koristi nije najvažniji cilj. Često je to želja za uzbuđenjem i samopotvrđivanjem, stjecanjem odgovarajućeg statusa u grupi i slično. Provaljivanje u zatvorene prostore, penjanje i savladavanje raznih prepreka u svrhu prisvajanja predmeta ili novca može biti više izraz želje za avanturom nego kriminalne volje usmjerene na prisvajanje predmeta ili novca, što je češće motiv kod odraslih osoba (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993: 73).

Razbojništva su kaznena djela najčešće izvršena od strane maloljetnika slabije inteligencije, primitivnije strukture ličnosti, nerijetko sklonih pretjeranom konzumiranju alkohola. Niti ovdje se obično ne radi o unaprijed planiranim akcijama već o situacijskim deliktima. Počinitelji su uglavnom starije maloljetne osobe muškog spola.

Mladi maloljetnici i djevojke u izvršenju razbojništva sudjeluju kao pomagači, osobe koje čuvaju stražu i slično. Žrtve razbojništva najčešće su djeca, djevojke, starije osobe i osobe pod utjecajem alkohola (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993: 73).

Kod maloljetnih osoba primarna je želja za zjedničkim uzbudljivim doživljajima, zajedničkim stjecanjem iskustva, iskušavanjem snaga i odvažnosti, želja za samopotvrđivanjem, stjecanjem odgovarajućeg statusa u skupini vršnjaka, a naročito želja za osjećajem pripadanja toj skupini. Grupiranje maloljetnika vrlo je raznoliko i dinamično. Sudioništvo može nastati slučajno ili planirano, a može biti jednokratno ili trajnijeg karaktera. Stupanj unutrašnje kohezije i organiziranosti može biti različit, te unutar neke skupine pojedinci mogu biti trajnije i jače povezani i sačinjavati jezgro skupine oko kojeg se povremeno okupljaju i drugi maloljetnici na dulje ili kraće vrijeme s različitim afinitetom prema skupini i njenim ciljevima (Singer, Mikšaj-Todorović, 1989: 83).

Stupanj integriranosti maloljetnika u skupinu devijantnih pa i delinkventnih ponašanja obično je to veći što je maloljetnik manje vezan uz obitelj, slabije integriran u odgojno-obrazovni proces ili nije u radnom odnosu. Kod sudioništva maloljetnika na području Republike Hrvatske u pravilu ne nalazimo zajedništva koja se formiraju upravo radi izvršenja kaznenih djela već su ona prije nastala iz drugih razloga kao, primjerice, na osnovi stanovanja u istom predjelu, korištenja istih igrališta, sudjelovanja u istim zabavama ili pohađanja iste škole. Ne samo da su kod kriminalnog sudioništva djece i maloljetnika u pravilu posrijedi bile osobe koje su se već prije grupirale i međusobno družile bez namjere izvršenja kaznenih djela, nego se u tim sudioništvima ne nailazi na unutrašnju koheziju, organizaciju ili podjelu rada koja bi upućivala na postojanje ili opasnost stvaranja tzv. "maloljetničkih bandi" (veći stupanj organiziranosti i kohezije, izražavanje hijerarhije unutar skupine,

postojanje pravila i određenih rituala) (Singer, Mikšaj-Todorović, 1989: 84).

Kod pojedinih kaznenih djela protiv imovine utvrđeno je da teži delikti potiču sudioništvo (provalne krađe i razbojništva), a maloljetnici koji su djelo učinili u sudioništvu nalaze se znatno ranije među počiniocima lakših imovinskih delikata. Kod težih, opasnijih i složenijih kaznenih djela protiv imovine maloljetnicima je očito potreban veći poticaj i osjećaj sigurnosti i hrabrosti, što u znatnijoj mjeri nalaze u skupini s kojom čine kaznena djela. Očito je da među maloljetnicima koji su počinili kazneno djelo teške krađe ima znatno više onih koji su pritom bili u sudioništvu nego kod maloljetnih počinitelja krađe ili sitne krađe. Punoljetne osobe izbjegavaju sudioništvo s maloljetnicima i radije se odlučuju prihvatiti starije maloljetnike kao partnere u izvršenju kaznenih djela (Singer, Mikšaj-Todorović, 1989: 84).

Odnos između muških i ženskih maloljetnih osoba, počinitelja kaznenih djela, otprilike je 9:1 na štetu osoba muškog spola.

Tamna brojka kriminaliteta osobito je visoka kad su u pitanju maloljetni počinitelji kaznenih djela jer na tom području djeluju dodatni selekcijski mehanizmi kako u otkrivanju tako i u svim sljedećim koracima u procesuiranju (Hirjan, Singer, 1987:458).

1.3 Obilježja Županije

Županija Bjelovarsko-bilogorska utemeljena je 29. prosinca 1992. godine Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (Strugar, 1996: 33).

Stanovništvo

U županiji živi 144.042 stanovnika (1991.) odnosno 3.01% ukupnog stanovništva države. Gustoća naseljenosti je 54 st./ km². Područje županije obuhvaća 325 naselja od kojih dva imaju status grada - Bjelovar i Daruvar, dok ih je 17 sa statusom općina. Sjedište županije je grad Bjelovar sa 42.066 stanovnika ili 29.20 % od ukupnog broja stanovnika u županiji (Strugar, 1996: 34).

Broj stanovnika od 1953. do danas u stalnom je smanjenju; povećao se u proteklih 38 godina samo broj stanovnika bjelovarskog područja dok je u ostalima smanjen. Tomu su pridonijeli odlazak stanovnika u urbane sredine, te izrazito negativno prirodno kretanje stanovništva. U 1990. bilo je 1.539 novorođenih, a umrlo je 2.177, što znači da je prirodni prirast negativan (-638) i izražen je u svim sredinama županije. Osim toga, 1990. godine 20.66 % sklopljenih brakova nije se održalo. Poljoprivredno stanovništvo čini 36.573 stanovnika, odnosno 25.39 % od ukupnog broja stanovnika, dok je 29.694 poljoprivrednih gospodarstava. Razna zanimanja prema području djelatnosti (1991.) obavlja ukupno 62.340 i oni čine skupinu radno aktivnog stanovništva. Najveći postotak radno aktivnog stanovništva radi u poljoprivredi i ribarstvu (36.45 %), zatim u industriji i rudarstvu (22.35 %), obrtništvu i osobnim uslugama (7.13 %), te u trgovini (4.86 %) (Strugar, 1996: 35).

U županiji živi 118.112 stanovnika starijih od 15 godina što je 82% od ukupnog broja njezinih stanovnika. Njihovo je školsko obrazovanje zadovoljavajuće: nepismeno je 3.51% stanovnika, srednje je obrazovanje steklo 37.25% te više i visoko 5.22%. Prema spolu u skupini je ženskog

TABLICA A. Broj zaposlenih po djelatnostima

	1990.		1991.		1992.		1993.	
	Ukupno	%u RH	Ukupno	% u RH	Ukupno	% u RH	Ukupn	% u RH
Industrija i rudarstvo	14477	2,58	12.536	2,71	10.136	2,55	10.089	2,86
Poljopriv. I ribarstvo	2.980	5,51	2.579	5,33	2.455	5,68	2.194	5,53
Šumarstvo	1.201	7,98	1.074	8,03	871	7,55	989	9,01
Vodoprivreda	483	7,95	426	7,57	352	6,99	341	8,39
Gradevinarstvo	2.173	1,83	1.951	1,97	1.702	2,23	1.581	2,72
Promet i veze	2.497	1,99	2.466	2,23	2.356	2,64	2.119	2,51
Trgovina	2.941	1,84	2.506.	1,76	2.268	1,83	2.557	2,22
Ugostiteljstvo i turizam	620	0,79	387	0,63	542	1,03	495	0,99
Obrtništvo	182	0,53	158	0,55	130	0,54	228	1,07
Stambeno-komunalne djelatnosti	874	2,86	777	2,73	655	2,75	611	2,57
Financijske i druge usluge	615	1,01	551	0,99	442	0,87	569	1,13
Obrazovanje i kultura	1.890	1,91	1.798	1,91	1.700	1,94	1.790	1,99
Zdrav. zaštita i socijalna skrb	2.415	2,25	2.195	2,15	2.05	2,06	2.053	2,11
Tijela drž. Vlasti, lok. samoupr. i dr.	1.728	2,91	1.524	2,80	1.335	2,74	5.046	2,47
Ukupno	35076		30926		26949		30662	
Udio (%) zaposlenosti RH		2,32		2,37		2,37		2,53

stanovništva 51.77%, a muškog 48.23%. Od ukupnog broja stanovnika najviše ih je u skupini od 30 do 39 godina (14.93%), zatim od 50 do 59 (13.75%) te od 20 do 29 (12.86%). Prema popisu stanovništva iz 1991. u županiji žive većinom Hrvati (97.781), ali i pripadnici drugih nacionalnih manjina: Srbi (23.255), Česi (8.393), Mađari (2.033), Talijani, Albanci i drugi (12.590) (Strugar, 1996: 37).

Gospodarstvo

Županija Bjelovarsko-bilogorska ima osebujan krajolik kojega karakteriziraju njezina gorja, rijeke, jezera i ribnjaci te povoljan gospodarski položaj i razvijenost cestovnog prometa, što omogućuje i međunarodnu povezanost.

Gospodarski potencijali županije su razvijena poljoprivreda i industrijska proizvodnja, posebice prehrambena i drvnoprerađivačka industrija. Osim toga, županija obiluje značajnim izvorima nafte, plina, kvarcnog pijeska, gline, termalnih voda i drugim prirodnim bogatstvima koja su do sada samo jednim dijelom iskorištena. Od 1990. do 1992. smanjena je zaposlenost za oko 23%. Međutim postotak zaposlenosti u usporedbi sa zaposlenošću u Hrvatskoj nije se bitnije promijenio jer je i u državi izražen isti proces - smanjenje zaposlenosti (Strugar, 1996: 117).

Školstvo

Predškolskim ustanovama obuhvaćeno je 76% djece koja se upisuju u prvi razred osnovne škole. Školske godine 1993/94. u županiji je radilo 26 osnovnih škola koje su u svom sastavu imale 82 područne škole. Te je godine nastavu pohađalo 13.660 učenika. Tendencija smanjivanja broja učenika nastavljena je i u školskoj godini 1994/95. kada je škole pohađalo ukupno 13.609 učenika. U četverogodišnje gimnazijske, tehničke, ekonomske, zdravstvene, umjetničke i druge programe upisuje se oko 52% učenika, a u trogodišnje programe 48% učenika. Znatna postotak učenika nastavlja visokoškolsko obrazovanje što je značajan kadrovski potencijal županije (Strugar, 1996: 147).

Preustrojstvo policijske uprave

Policijska uprava Bjelovar, od uspostave demokratske Hrvatske pa do 1. srpnja 1993. godine teritorijalno je obuhvaćala područje zajednice općina Bjelovar i u svome je sastavu imala osam policijskih postaja u: Čazmi, Daruvaru, Đurđevcu, Grubišnom Polju, Koprivnici, Križevcima, Pakracu i Virovitici. Međutim, od 24. svibnja 1993. godine ustrojena je Policijska uprava bjelovarsko - bilogorska koja ima šest policijskih postaja i to u Bjelovaru, Čazmi, Daruvaru, Garešnici, Grubišnom Polju i postaje prometne policije (Strugar, 1996: 187).

TABLICA B. Kretanje imovinskog kriminaliteta djece i maloljetnika

GODINA	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	UKUPNO
krada	33 28.95 %	37 32.46 %	22 19.30 %	11 9.65 %	11 9.65 %	114 20.54 %
krada upokušaju	1 100 %	0	0	0	0	1 0.18 %
teška krada	135 36.78 %	88 23.98 %	72 19.62 %	39 10.63 %	33 8.99 %	367 66.13 %
teška krada u pokušaju	1 20 %	0	3 60 %	0	1 20 %	5 0.90 %
čl.126/22 okz	0	0	0	0	1 100 %	1 0.18 %
razbojništvo	1 16.67 %	1 16.67 %	1 16.67 %	2 33.33 %	1 16.67 %	6 1.08 %
razbojništvo u pokušaju	0	0	0	0	1 100 %	1 0.18 %
oduzimanje mot. vozila	5 45.45 %	1 9.09 %	4 36.36 %	0	1 9.09 %	11 1.98 %
oštećenje tuđe stvari	0	7 31.82 %	7 31.82 %	7 31.82 %	1 4.55 %	22 3.96 %
prevara	0	0	0	0	4 100 %	4 0.72 %
sitno djelo krađe	0	0	0	0	3 100 %	3 0.54 %
iznuda	3 50 %	0	2 33.33 %	1 16.67 %	0	6 1.08 %
čl.140/21 okz	1 100 %	0	0	0	0	1 0.18 %
prikrivanje	3 23.08 %	5 38.46 %	2 15.38 %	1 7.69 %	2 15.38 %	13 2.34 %

TABLICA C. Kretanje imovinskog kriminaliteta punoljetnih osoba						
GODINA	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	UKUPNO
krada	117 24.38 %	157 32.71	97 20.21 %	53 11.04 %	56 11.67 %	480 18.09 %
teška krada	454 28.06 %	378 23.36 %	381 23.55 %	249 15.39 %	156 9.64 %	1618 60.96 %
teška krada u pokušaju	23 85.19 %	0	0	2 7.41 %	2 7.41 %	27 1.02 %
poticanje na tešku kradu	7 100 %	0	0	0	0	7 0.26 %
razbojništvo	12 31.58 %	11 28.95 %	3 7.89 %	9 23.68 %	3 7.89 %	38 1.43 %
razbojništvo u pokušaju	0	0	0	1 100 %	0	1 0.04 %
utaja	1 5.26 %	2 10.53 %	8 42.11 %	6 31.58 %	2 10.53 %	19 0.72 %
oduzimanje tuđe pokr. stv.	0	0	0	1 100 %	0	1 0.04 %
oduzimanje mot. vozila	35 34.65 %	32 31.68 %	13 17.87 %	8 7.92 %	13 12.87 %	101 3.81 %
oštećenje tuđe stvari	9 9.57 %	20 21.28 %	29 30.85 %	23 24.47 %	13 13.83 %	94 3.54 %
prevara	27 16.46 %	53 32.32 %	52 31.71 %	22 13.41 %	10 6.10 %	164 6.18 %
prevara u pokušaju	6 100 %	0	0	0	0	6 0.23 %
sitno djelo krađe	0	2 22.22 %	0	0	7 77.78 %	9 0.34 %
sitna krada u pokušaju	0	0	0	0	2 100 %	2 0.08 %
pokrivanje	26 31.33 %	13 15.66 %	17 20.48 %	16 19.28 %	11 13.25 %	83 3.13 %
davanje mita	0	0	0	0	1 100 %	1 0.04 %
primanje mita	0	0	0	2 66.67 %	1 33.33 %	3 0.11 %
UKUPNO	717 27.02 %	668 25.17 %	600 22.61 %	392 14.77 %	277 10.4 %	2654 100 %

Kazneno djelo krađe drugo je po zastupljenosti u imovinskom kriminalitetu djece i maloljetnika. Najviše krađa bilo je u 1992. i 1993., a u narednim godinama zabilježen je pad ovoga kaznenog djela. Pretpostavlja se da su ratne okolnosti utjecale na ovakvu distribuciju. Teška krada je najzastupljenije kazneno djelo među imovinskim deliktima djece i maloljetnika. U 1992. počinjeno je najviše delikata ove vrste te se od tada bilježi osjetan pad. Od 1992. do 1996. broj imovinskih delikata se smanjuje što je vjerojatno posljedica preustrojstva PU.

Najzastupljenije kazneno djelo je teška krada. U 1992. primjećuje se najveći broj ovih kaznenih djela, u narednoj godini očituje se pad, zatim neznan porast i nadalje slijedi ponovno pad. Slijedi kazneno djelo krađe sa puno manjim, ali znatnim udjelom u ukupnom broju imovinskih de-

likata. U 1993. evidentiran je najveći broj krađa, prethodne godine nešto manji, a zatim u narednim godinama pad broja ovog kaznenog djela.

Usporedi li se kretanje imovinskog kriminaliteta djece i maloljetnika s punoljetnim osobama (vidi tablice 2. i 3.) zapaža se određena sličnost - kazneno djelo teške krađe izdvaja se od svih ostalih djela po vrlo velikom udjelu u ukupnom imovinskom kriminalitetu (kod maloljetnika i djece čak 66.19 %, a kod punoljetnih osoba 60.96 %). Postoje i određene razlike. Neka kaznena djela nalaze se samo kod punoljetnih osoba kao što su npr. utaja, davanje i primanje mita, što je i razumljivo s obzirom da maloljetnici još pohađaju školu i nisu u radnom odnosu. Što se ukupnog broja evidentiranih osoba tiče punoljetnih osoba ima gotovo osam puta više nego djece i maloljetnika.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE

Osnovni cilj ovog istraživanja je pronaći razlike u socijalno-demografskim obilježjima (zanimanje, stupanj obrazovanja, bračno stanje, dob, spol) i ovisnostima između počinitelja kaznenih djela teške krađe i krađe na području Županije Bjelovarsko-bilogorske. S obzirom da su počinjena kaznena djela različitog intenziteta društvene opasnosti, očekuje se da i počinitelji u odnosu na nabrojana obilježja budu različiti.

Svrha je ovako zamišljenog rada dati primjer kako se podaci, koje policijske uprave ionako prikupljaju iz godine u godinu, mogu iskoristiti za izradu malih elaborata koji bi bili dobar povod za razmatranje različitih tijela na razini mjesta, gradova i županija radi planiranja konkretnih aktivnosti u smislu prevencije kriminaliteta na lokalnoj razini.

Hipoteze

- H₁- osobe niže životne dobi značajno češće vrše kazneno djelo krađe dok osobe više životne dobi češće vrše teške krađe
- H₂- osobe muškog spola značajno češće su sklone činjenju teških krađa od osoba ženskog spola
- H₃- s obzirom na zanimanje radnici će za razliku od učenika i osoba definiranog zanimanja češće činiti teške krađe
- H₄- povremeno zaposlene i nezaposlene osobe sklonije su činjenju kaznenog djela teške krađe od zaposlenih osoba
- H₅- osobe nižeg stupnja obrazovanja značajno češće čine teške krađe od osoba s višim i visokim završenim školama
- H₆- neoženjene i razvedene češće čine kaznena djela teške krađe od oženjenih osoba
- H₇- ovisnici o alkoholu i drogi češće čine teške krađe od osoba koje nisu ovisne

3. METODE

3.1 Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na populaciji od 227 počinitelja kaznenog djela krađe i teške krađe u razdoblju od siječnja do lipnja 1996. godine koji su evidentirani u PU Bjelovarsko-bilogorskoj u navedenom razdoblju.

3.2 Uzorak varijabli

Istraživanje je provedeno temeljem sljedećih varijabli:

1. Vrsta imovinskoga kaznenog djela:
 - a) teške krađe
 - b) krađe

2. Dob ispitanika:
 - a) dijete
 - b) mladi maloljetnik
 - c) stariji maloljetnik
 - d) mlada punoljetna osoba
 - e) punoljetna osoba
 - f) nepoznato

3. Spol ispitanika:
 - a) muško
 - b) žensko

4. Zanimanje ispitanika:
 - a) učenik
 - b) radnik
 - c) poljodjelac
 - d) domaćica
 - e) neodređeno
 - f) stručna zanimanja
 - g) službenik
 - h) intelektualac
 - i) umjetnik

5. Zaposlenost ispitanika:
 - a) nezaposlen
 - b) povremeno zaposlen
 - c) zaposlen

6. Stupanj obrazovanja ispitanika:
 - a) nepismen
 - b) nezavršena osnovna škola
 - c) završena osnovna škola
 - d) završena srednja škola
 - e) završena viša ili visoka

7. Bračno stanje ispitanika:
 - a) neoženjen
 - b) razveden
 - c) oženjen

8. Alkoholizam ispitanika:
 - a) da
 - b) ne

9. Konzumiranje droga ispitanika:
 - a) da
 - b) ne

4. REZULTATI

4.1 Deskriptivni rezultati

Kao što je iz tablice 1. vidljivo teških krađa ima nešto više nego krađa. Ovaj podatak ne začuđuje

jer se može sa sigurnošću tvrditi da je tendencija činjenju navedenih kaznenih djela slična diljem RH (Singer, 1994: 496), te stoga prevenciju treba usmjeriti na teže delikte.

Tablica 1. Vrsta imovinskoga kaznenog djela

ukupno		teške krađe	krađe
aps.	227	130	97
%	100	57.27	42.73

Tablica 2. pokazuje da punoljetne osobe znatno češće sudjeluju (gotovo tri puta) u činjenju navedenih kaznenih djela. Tijekom posljednje četiri godine situacija se nije promijenila što se tiče maloljetnika (vidi tablice b i c). Ovakva je situacija relativno utješna jer je znatno više punoljetnih počinitelja ovih kaznenih djela, pa ih je time i znatno više među onima koji čine teške krađe. Maloljetnici sudjeluju u ukupnom kriminalitetu s 11 % (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993; 31). Podaci ukazuju da maloljetnici u činjenju teških krađa i krađa (hipoteza pretpostavlja uglavnom krađe) sudjeluju u nešto pojačanom broju, što nije čudno jer oni inače najviše sudjeluju u imovinskom kriminalitetu.

Tablica 2. Dob ispitanika

ukupno		maloljetnici	punoljetnici	nepoznato
aps.	227	40	165	22
%	100	17.61	72.69	9.69

Rezultati iz tablice 3. u skladu su s istraživanjima provedenim kod nas i u svijetu gdje osobe muškoga spola značajnije sudjeluju u imovinskom kriminalitetu. Općenito se može konstatirati da maloljetnice u kriminalitetu sudjeluju s oko 7 %, a punoljetne ženske osobe s 10 %. Gotovo su identični podaci za RH. Žene sudjeluju u imovinskim deliktima s 6.2 % - 7.6 % (Dujmović, 1996). Očekuje se više djevojaka u imovinskom kriminalitetu, no ovdje ih je znatno manje. Postavlja se pitanje po čemu je Županija Bjelovarsko-bilogorska različita od područja RH što se ženskog imovinskog kriminaliteta tiče? Jesu li na to utjecale kulturnološke razlike i drugačiji odgoj žena i muškaraca te može li se u ovom slučaju iz nekih razloga pojačano primjeniti spoznaja da žene, ako sudjeluju u kriminalitetu, usmjeravaju ga najprije na svoju štetu (npr. bijeg, skitnja, prostitucija) pa tek onda na štetu drugoga (Mikšaj-Todorović, 1987: 169). To naknadno treba istražiti.

Tablica 3. Spol ispitanika

ukupno		muško	žensko
aps.	227	220	7
%	100	96.92	3.08

Iz tablice 4. vidljivo je da radnici prednjače nad ostalim zanimanjima, zatim slijede učenici te osobe stručnih zanimanja. Ovi profili zanimanja zajedno čine 85 % ukupnih teških krađa i krađa u županiji. Usporedimo li podatke s ukupnim radnim stanovništvom županije (najveći postotak je poljoprivredno stanovništvo 36.45 %, Strugar, 1996: 35), vidljivo je da ono ne sudjeluje značajno u kaznenim djelima krađe i teške krađe. Može se pretpostaviti da radnici lakše "kliznu" u kriminalitet ne bi li se domogli osnovnih sredstava za život te lakše osigurali bolji status koji im skućene mogućnosti ne dopuštaju.

Tablica 4. Zanimanje ispitanika

ukupno		učenik	radnik	poljodj.	do- maćica	struč. Zan	služ benik	intelekt.	umjet- nik	neo- dred.
Ap.	227	49	96	12	2	48	2	5	2	11
%	100	21.59	42.29	5.29	0.88	21.15	0.88	2.20	0.88	4.85

Učenici sudjeluju s približno 22 % u činjenju krađe i teške krađe što nije iznenađujuće jer učenike sačinjavaju maloljetnici, a kako pokazuje tablica 2. njih ima oko 17 %. Iz ovoga se zaključuje da je približno 4 % učenika punoljetno.

Osobe stručnog zanimanja slijede odmah iza učenika po učestalosti izvršenja krađa i teških krađa s 21.15 %. Očekujemo da će imati radne navike i biti disciplinirani, ali u pozadini bi mogao stajati loš odnos prema radu.

Spomenimo na posljetku poljodjelce, gdje nailazimo na zanimljivu činjenicu. Poljoprivrednici sudjeluju u činjenju kaznenih djela krađe i teške krađe s 5 %, a u županiji čine 25.39 % stanovništva (vidi podnaslov "Stanovništvo"). Zaključuje se da su oni našli zadovoljstvo u svome statusu, osobito ako se radi o tradicionalnoj ulozi sela i seljaka odnosno, poljoprivrednika (danas je ipak identitet poljodjelca prihvaćen) ili je poljoprivreda unosna pa im ne treba dodatni izvor prihoda.

Ostala zanimanja ne sudjeluju značajno u kaznenim djelima krađe i teške krađe te o njima neće dalje biti riječi.

Tablica 5. Zaposlenost ispitanika

ukupno		nezaposleni	povremeno zaposl.	zaposleni
aps.	227	129	41	57
%	100	56.83	18.06	25.11

Sudeći prema podacima iz tablice 5. najviše kaznenih djela čine nezaposleni. Ovo je za očekivati, s jedne strane stoga što njihova ekonomska situacija može predstavljati jak čimbenik za donošenje odluke o činjenju imovinskog delikta, a s druge strane, ukoliko je riječ o nezaposlenim osobama, koje bi prema svojoj dobi već trebale biti zaposlene, tada će se vjerojatno raditi o negativnom odnosu prema radu. On pak stoji u vezi s nizom negativnih stavova i ponašanja, a vršenje kaznenih djela uklapa se u život takve subkulture. U kategoriju nezaposlenih ubrajaju se i učenici. Ako oduzmemo postotak učenika od postotka nezaposlenih tada dobivamo da nezaposlenih ima oko 35 % te ako njima pribrojimo povremeno zaposlene dobivamo katastrofalnu sliku o nezaposlenosti imovinskih delinkvenata u Županiji Bjelovarsko-bilogorskoj. Odražavaju li ovi podaci neki opći trend u široj sredini tada se može govoriti o socijalnoj patologiji. Činjenica je da se u ratno vrijeme teško moglo zaposliti, ali danas kada posljedice rata tek jedva možemo osjetiti situacija je znatno drukčija. Razloge za ovakvu socijalnu patologiju potrebno je tražiti drugdje.

Tablica 6. Stupanj obrazovanja ispitanika

ukupno		niži stupanj obrazov.	Srednji st. obrazov.	visoki st. obrazov.
aps.	227	126	64	37
%	100	55.50	28.19	16.30

Za očekivati je bilo da će najviše navedenih kaznenih djela činiti stanovništvo srednjeg stupnja obrazovanja jer to stanovništvo čini preko 50 % od ukupnog broja stanovnika, ali rezultati pokazuju drukčije (tablica 6.). Interesantno je vidjeti da osobe nižeg stupnja obrazovanja sudjeluju u činjenju kaznenih djela krađe i teške krađe s preko 55%. Kao razlog možemo navesti činjenicu da te osobe imaju manje izbora u životu te manju mogućnost ostvarenja željenoga statusa. Nizak stupanj obrazovanja ne može im osigurati povoljan položaj u društvu niti materijalni, niti što se tiče društvenoga ugleda. Stoga će vršenje imovinskih kaznenih djela za mnoge ljude niskoga obrazovnog statusa, biti način da ga se nekako domognu.

Tablica 7. Bračno stanje ispitanika

ukupno		neoženjeni	razvedeni	oženjeni
aps.	227	143	9	75
%	100	63	3.96	33.04

Neoženjene osobe više čine kaznena djela teške krađe i kradenoga oženjene kao što to tablica 7. prikazuje. Razlog tome je što neoženjeni imaju vjerojatno manje prihode od oženjenih osoba i time traže odgovarajući status u društvu. Može se također pretpostaviti da te osobe nemaju dovoljno

odgovornosti i zrelosti kako bi osnovale bračnu zajednicu, a te karakteristike mogu biti glavni činitelj u pronalaženju lakšeg i bržeg osiguravanja materijalnog statusa. Ne treba zanemariti činjenicu da je brak institucija koja čovjeka štiti od kriminaliteta pa prema tome ovi podaci ne iznenaduju. Osim toga među neoženjene pripadaju svi maloljetnici te oni povećavaju broj počinitelja teških krađa.

Tablica 8. Alkoholizam ispitanika

ukupno		da	ne
aps.	227	16	211
%	100	7.05	92.95

Utješna je činjenica da svega 7 % ispitanika konzumira alkohol (možda i više, ali ako u vrijeme uhićenja osobe nisu bile pod utjecajem alkohola onda policija ne može znati radi li se o alkoholičarima). Ipak, istraživanja su pokazala slijedeće - da 7 % maloljetnih delinkvenata u Republici Hrvatskoj konzumira alkohol (Mikšaj-Todorović, 1987:166), a danas je taj udio nešto veći oko 8.3 % (Mikšaj-Todorović, Budanovac; 1997). Iako ne raspoložemo konkretnim podacima o konzumiranju alkohola od strane maloljetnika u županiji možemo konstatirati da je taj broj značajan. Poznato je da alkohol u tijelu izaziva osjećaj lažne sigurnosti, smanjena je moć rasuđivanja koja najčešće dovodi do kriminaliteta. Osobito se ova činjenica može primjeniti na maloljetne počinitelje imovinskih delikata koji takve situacije najčešće koriste kako bi dokazali svoju pripadnost grupi i ostvarili želju za avanturom.

Činjenica da se u uzorku nalazi oko 93 % osoba koje ne konzumiraju alkohol je pozitivna.

Usporede li se ovi podaci sa zaposlenošću (tablica 5.), gdje su se dobili poražavajući rezultati, tada se zaključuje da nezaposlenost ipak kao negativna pojava ne povlači za sobom u toliko značajnoj mjeri i alkoholizam.

Tablica 9. Konzumiranje droga od strane ispitanika

ukupno		da	ne
aps.	227	3	224
%	100	1.23	98.68

Rezultati tablice 9. prvenstveno pokazuju da na istraživanom području ima neznatno malo konzumenata droga među počiniteljima teških krađa i krađa. Uostalom, Županija Bjelovarsko-bilogorska ne spada među kritične što se tiče ovisničke delinkvencije (Butorac, 1996 : 115). U odnosu na ovaj podatak, kao i za predhodni, policija ne može sa sigurnošću utvrditi jesu li ispitanici konzumenti droga osim ako drogu nisu imali pri sebi, a drugi način je da ih već znaju od prije jer su evidentirani

kao ovisnici. Usporedimo li podatke s podacima koji se odnose na čitavu RH gdje nalazimo 1.6 % konzumenata droga (Mikšaj - Todorović, 1987 : 166) vidljivo je da su podaci gotovo identični. Danas je taj broj neznatno veći. Istraživanja pokazuju da ima oko 2.9 % konzumenata droga (Mikšaj - Todorović, Budanovac; 1997). Spomenimo najzad, da podaci dobiveni u ovom istraživanju slijede tendenciju konzumiranja droga na području Republike Hrvatske.

4.2 Razlike među počiniteljima teške krađe i krađe s obzirom na socijalno-demografska obilježja i ovisnosti (analiza kontingencijskih tablica)

U ovom dijelu rada raščlanjene su razlike među počiniteljima kaznenih djela krađe i teške krađe s obzirom na: dob, spol, zanimanje, zaposlenost, stupanj obrazovanja, bračno stanje, alkoholizam i konzumiranje droga. Temeljem te raščlambe dobiveno je osam tablica kontingencija među kojima u tri slučaja parametri pokazuju da nema statistički značajne razlike.

Počinitelji teške krađe i krađe statistički značajno razlikuju se po: dobi, zanimanju, zaposlenosti, stupnju obrazovanja i bračnom statusu, a ne razlikuju se po spolu, te konzumiranju alkohola i droge. Tablica 10. daje prikaz razlika među počiniteljima teške krađe i krađe s obzirom na dob počinitelja.

	dijete	ml.malo.	st.malolj.	ml.puno.	punoljet.	nepozn.	Ukupno
t. krađe	7 5.38 %	6 4.62 %	18 13.85 %	26 20 %	62 47.69 %	11 8.46 %	130 100 %
krađe	1 1.03 %	1 1.03 %	7 7.22 %	10 10.31 %	67 69.07 %	11 11.34 %	97 100 %
ukupno	8 3.52 %	7 3.08 %	25 11.01 %	36 15.86 %	129 56.83 %	22 9.69 %	227 100 %

HI - KVADRAT 15.74

DF 5

P < 0.05

Iz tablice 10. vidljivo je da kod djece 7 od njih 8 sudjeluje u teškim krađama. Iako je taj broj malen ne može se olako shvatiti jer je riječ o deliktu većeg intenziteta društvene opasnosti. Maloljetnici također pokazuju takvu tendenciju. Predlažemo da se to ispita kao poseban problem jer ako se usporede podaci iz predhodnih godina (vidi tablicu B), iako je riječ o niskim frekvencijama izgleda da ovakva distribucija nije slučajna. Naime, kad su u pitanju mlade osobe (do 21. g) postoji pravilo da su češće uključene u teške krađe dok su punoljetne osobe više uključene u krađe.

Osobe mlade od dvadeset i jedne godine (mladi maloljetnici, stariji maloljetnici i mladi punoljetnici) znatno češće su prisutni u subuzorku počinitelja teških krađa nego u subuzorku počinitelja krađa. Kod punoljetnih osoba situacija je suprotna. Vidljivo je da su te osobe nešto prisutnije u subuzorku počinitelja krađa nego u subuzorku počinitelja teških krađa.

Promotrimo li podatke u cjelini vidljivo je da je ovakva situacija vrlo nepovoljna što se tiče maloljetničkog imovinskog kriminaliteta. Iako već dulje vrijeme postoji takva tendencija, ipak zapanjuje da toliko djece sudjeluje u teškim krađama te smatramo da prevenciju poglavito treba usmjeriti na teža kaznena djela, u ovom slučaju to su teške krađe, te na osobe mlade životne dobi napose na djecu i mlade maloljetnike.

Iako među varijablama postoji statistički značajna povezanost, hipoteza se odbacuje jer je smjer veza suprotan od očekivanoga.

Učenici se češće nalaze u subuzorku teških krađa nego u ukupnom uzorku. Povežemo li ove podatke s njihovom dobi, dobivamo da su to većinom maloljetnici i manji broj mladih punoljetnih osoba. Dakle, podaci iz tablice 10. i tablice 11. zapravo su sukladni jer je riječ o istim ispitanicima.

	učenik	radnik	poljodj.	domać.	neodr.	stručna zanim.	služben.	intelekt.	umjetn.	ukupno
teška krađa	38 29.23%	49 37.69%	4 3.08 %	0	9 6.91 %	24 18.46%	2 1.54 %	2 2.31 %	1 0.77 %	130 100 %
krađa	11 11.34%	47 48.45%	8 8.25 %	2 2.06 %	2 2.06 %	24 24.74%	0	2 2.06 %	1 1.03%	97 100 %
ukupno	49 21.59%	96 42.29%	12 5.29 %	2 0.88 %	11 4.85 %	48 21.15%	2 0.88 %	5 2.20 %	2 0.88 %	227 100 %

HI - KVADRAT 20.566

DF 8

P < 0.05

Radnici se znatno češće nalaze u subuzorku počinitelja teških krađa nego u subuzorku počinitelja krađa. Osvrnemo li se na strukturu radno aktivnog stanovništva (vidi podnaslov "Stanovništvo") radnici čine 22.35 % tog stanovništva. Prema tome u uzorku naših ispitanika radnici sudjeluju relativno dvostruko češće nego što sudjeluju u cjelokupnom broju stanovnika županije. Oni su ujedno najprisutnija kategorija među počiniteljima teške krađe i krađe. Već je prije spomenuta činjenica o statusu u društvu vezanim uz zanimanje. Pretpostavimo li da radnici imaju niži status i manje mogućnosti napredovanja težnja za stjecanjem materijalnih dobara postaje bitan sadržaj njihovog života, a činjenje teških krađa i krađa postaje izvor prihoda koje ni u pola ne bi mogli ostvariti na legalan način.

Sljedeća spomena vrijedna kategorija jeste kategorija počinitelja koji imaju neko stručno zanimanje, a kojih je u uzorku 21.15 %. Među njima je relativno nešto više počinitelja krađa nego teških krađa. Postavljena hipoteza vezana uz zanimanje samo je djelomice točna. Iako radnici doista češće čine teške krađe nego krađe u istu kategoriju možemo svrstati i učenike. Osobe ostalih definiranih zanimanja prema očekivanju češće čine krađe.

Hipoteza je prihvaćena i smjer veza u skladu je s očekivanjem.

	nezaposleni	povrem. Zaposl.	zaposleni	ukupno
teška krađa	76 58.46 %	31 23.85 %	23 17.69 %	130 100 %
krađa	53 54.64 %	10 10.31 %	34 35.05 %	97 100 %
ukupno	129 56.83 %	41 18.06 %	57 25.11 %	227 100 %

HI - KVADRAT 12.44

DF 2

P < 0.05

Činjenica je da su nezaposleni počinitelji češće prisutni u subuzorku počinitelja teških krađa nego u subuzorku počinitelja krađa. Oni čine preko 50 % ukupnog uzorka. Nezaposlenost i povremena zaposlenost u pravilu uključuju neodgovarajući odnos prema radu. Prema tome možemo reći da su kod njih prilikom stjecanja sredstava za život doći u obzir i neki drugi (nelegalni) načini, te da će im biti olakšana odluka da to bude teži oblik delikta (u ovom slučaju teška krađa). Uzmemo li u obzir da

su u nezaposlene pribrojani i učenici, tada ova distribucija nije neočekivana jer, kako je već prije spomenuto, maloljetnici više naginju teškim krađama.

Povremeno zaposleni počinitelji znatno češće su prisutni u subuzorku počinitelja teških krađa, nego u subuzorku počinitelja krađa.

Odmah potom slijede zaposlene osobe koje su znatno prisutnije u subuzorku počinitelja krađa nego u subuzorku počinitelja teških krađa. Hipoteza se u cijelosti prihvaća.

Tablica 13. Vrstaimovinskog delikta - stupanj obrazovanja počinitelja

	nepismeni	nezavr. OŠ	završ. OŠ	završ. SŠ	viša/visoka	ukupno
t.krađa	24 18.46 %	16 12.31 %	50 38.46 %	26 20 %	14 10.77 %	130 100 %
krađa	12 12.37 %	2 2.06 %	22 22.68 %	38 39.18 %	23 23.71 %	97 100 %
ukupno	36 15.86 %	18 7.92 %	72 31.72 %	64 28.19 %	37 16.30 %	227 100 %

HI - KVADRAT 52.95

DF 4

P < 0.05

Nepismene osobe, osobe s nezavršenom osnovnom školom i osobe sa završenom osnovnom školom znatno češće participiraju u subuzorku počinitelja teških krađa nego u subuzorku počinitelja krađa, dok su osobe sa završenom srednjom, te višom ili visokom školom češće prisutne u subuzorku počinitelja krađa nego u subuzorku počinitelja teških krađa. Dakle, osobe s nižim stupnjem obrazovanja sklonije su činjenju teških krađa, dok osobe višeg stupnja obrazovanja nalazimo frekventnije među počiniteljima krađa. Hipoteza je dakle, u cijelosti prihvaćena.

Ne začuđuje činjenica da se preko 15 % nepismenih osoba nalazi u ukupnom uzorku, dok je njihov postotak u sveukupnom stanovništvu županije oko 3.5 (vidi "Stanovništvo"), ali oni ipak nisu na prvom mjestu po učestalosti činjenja imovinskih delikata teške krađe i krađe. Osobe sa završenom osnovnom školom, možemo reći, prednjače po frekvenciji činjenja navedenih kaznenih djela i po tome što su najzastupljeniji u subuzorku teških krađa.

Interesantna je činjenica da osobe sa završenim visokim ili višim školama značajno sudjeluju u ukupnom uzorku počinitelja teških krađa i krađa. U županiji je svega 5.22 % stanovnika visoko obrazovano (vidi "Stanovništvo"), te je ovaj podatak doista iznenađujući.

Kako je već rečeno, osobe nižeg obrazovanja imaju manje mogućnosti stjecanja društvenog

ugleda, te im ova činjenica olakšava odluku da čine delikte većeg intenziteta društvene opasnosti.

Neoženjene osobe znatno češće sudjeluju u subuzorku počinitelja teških krađa nego u subuzorku počinitelja krađa, a preostali, dakle, razvedeni i oni u braku, značajnije sudjeluju u subuzorku počinitelja krađa nego u subuzorku počinitelja teških krađa. Hipoteza se može djelomice prihvatiti. Osnovna je pretpostavka da će oženjene (pa i razvedene) osobe nešto odgovornije djelovati u socijalnoj zajednici, te da će se njihova delikventna aktivnost eventualno zaustaviti na razini krađa. Brak, posebice postojanje djece u braku, znači odgojnu obavezu i samim time može preventivno djelovati na činjene kaznenih djela poglavito onih većeg intenziteta društvene opasnosti. To se u slučaju ispitanika ovog uzorka kad su u pitanju ispitanici u braku pokazalo točnim.

Tablica 14. Vrsta imovinskog delikta - bračno stanje počinitelja

	neoženjeni	razvedeni	oženjeni	ukupno
teške krađe	103 79.23 %	5 3.85 %	22 16.92 %	130 100 %
krađe	40 41.24 %	4 4.12 %	53 54.64 %	97 100 %
ukupno	143 63 %	9 3.96 %	75 33.04 %	227 100 %

HI - KVADRAT 36.65

DF 2

P < 0.05

Kako je naprijed rečeno, počinitelji teških krađa i krađa ne razlikuju se statistički značajno s obzirom na spol, te ovisnosti o drogi i alkoholu. Kad je u pitanju spol i ovisnost o drogi daljnja diskusija je bespredmetna jer je u uzorku tek sedam (3.08 %) žena i tri (1.23 %) konzumenata droge.

Što se tiče ovisnosti o alkoholu ona očividno ne utječe na izbor imovinskog delikta, nego je samo dodatni, potpomažući čimbenik za izvršenje određene vrste imovinskoga kaznenog djela koja je determinirana nekim drugim čimbenicima.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu primarni cilj bio je utvrditi razlikuju li se počinitelji teške krađe i krađe na području Županije Bjelovarsko-bilogorske s obzirom na neka socijalno-demografska obilježja i ovisnosti.

Iako smo svjesni da na izbor vrste kaznenog djela, bilo ono imovinsko ili ne, utječe niz endogenih i egzogenih čimbenika, ovdje smo se ogra-

ničili na dvije vrste imovinskih kaznenih djela stoga što su ona najprisutnija među kaznenim deliktima na području Županije. Obilježja koja se odnose na socijalno-demografske karakteristike i ovisnosti počinitelja, a analizirana su su ovom radu, jedina su bila dostupna s obzirom na izvor podataka. Iz navedenih razloga i unatoč statističkim pokazateljima dobivene rezultate treba promatrati s potrebnim oprezom.

Ipak neki rezultati nedvosmisleno pokazuju na neospornu važnost socijalno-demografskih čimbenika prilikom izvršenja imovinskih delikata različitog intenziteta društvene opasnosti. Tako sukladno našim očekivanjima kazneno djelo većeg intenziteta društvene opasnosti tj. teške krađe češće čine osobe nedefiniranog zanimanja (radnici), zatim nezaposlene i povremeno zaposlene osobe, niže obrazovane osobe, te neoženjene osobe. Očividno se radi o socijalno depriviranom sloju ljudi koji sukladno nekim sociološkim teorijama, primjerice Mertonovoj (1968), po prirodi stvari teže dostizanju ciljeva koje teško mogu ostvariti legalnim putem. U tom svjetlu čini se logičnim njihovo češće činjene imovinskih delikata većeg intenziteta društvene opasnosti.

Dobivena je dakako i obrnuta, ali logična slika; osobe definiranog zanimanja, zaposlene, obrazovane i u braku, češće od ostalih čine imovinske delikte manje društvene opasnosti tj. krađe.

Ono što je bilo neočekivano ili barem nelogično (s obzirom da nam je poznato dosadašnje stanje i kretanje imovinskog kriminaliteta u RH) jest da su osobe mlade dobi, uključujući i djecu znatno sklonije teškim krađama, a ne krađama, što ukazuje na potrebu posvećivanja posebne pozornosti na prevenciju delinkvencije od najranije dobi. Činjenica da se kriminalna karijera započinje teškom krađom, a ne nekim oblikom sitne krađe svakako predstavlja lošu prognozu.

Administrativno ustrojstvo RH po županijama je novijeg datuma te je stoga razumljiv nedostatak istraživanja koja bi se bavila općim i specifičnim kriminalitetom svake pojedine županije. Buduća bi istraživanja trebala, dakle, provoditi na svakoj pojedinoj županiji i to na način da ona budu jednoznačna, što znači da se na sličan način istražuje ista vrsta problema kako bi se podaci mogli porediti. Tako bi se dobila jasnija slika o tome prema kojoj populaciji i prema kojim ponašanjima stručni djelatnici svake pojedine županije trebaju usmjeriti svoje djelovanje. U ta istraživanja naravno, osim ispitivanja socijalno-demografskih karakteristika i ovisnosti, treba uključiti i ispitivanja niza drugih obilježja samih ispitanika s jedne strane, ali i općih i specifičnih obilježja svake županije ponaosob.

6. LITERATURA:

1. Butorac, K. (1996): *Socijalno-demografska, ponašajna i obilježja ličnosti delinkvenata ovisnika o drogama u RH*. Disertacija. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet za defektologiju, Zagreb.
2. Cameron, M. O. (1964): *The Booster and the Snitch: Department store shop lifting*. Free Press, New York.
3. Conklin, J. E. (1992): *Criminology*, The Fourth Edition, Macmillan Publishing Company, New York; Maxwell Macmillan Canada, Toronto.
4. Dujmović, Z. (1996): "Imovinski kriminalitet u RH". Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu; 3, 2, 415-428.
5. Hirjan, Singer, M. (1987): *Maloljetnici u krivičnom pravu*, Informator, Zagreb.
6. Merton, R. K. (1968): "Social Structure and Anomie", In: *Social Theory and Social Structure*, Free Press, New York.
7. Mikšaj-Todorović, Lj. Budanovac, A. (1997): *Neka osobna i ponašajna obilježja malodobnih delinkvenata s obzirom na regiju prebivanja u RH*. Studijski projekt Udruženja za kaznene znanosti i praksu, (u tisku).
8. Mikšaj-Todorović, Lj. (1993): "Obilježja socijalno-ekonomskog razvoja Hrvatske i njihov utjecaj na kriminalitet odraslih osoba", *Kriminologija i socijalna integracija*; 1, 2, 213-220.
9. Mikšaj-Todorović, Lj. (1987): *Obiteljske i socio-demografske karakteristike maloljetnih delinkvenata u SR Hrvatskoj i povezanost s nekim oblicima poremećaja u ponašanju*, Disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet za defektologiju, Zagreb.
10. Singer, M. (1994): *Kriminologija*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
11. Singer, M. Mikšaj-Todorović, Lj. (1989): *Delinkvencija mladih*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
12. Singer, M. Mikšaj-Todorović, Lj. Poldrugač, Z. (1985): *Kriminalitet djece i maloljetnika*, Fakultet za defektologiju, Zagreb.
13. Strugar, V. (1996): Bjelovarsko-bilogorska županija. Prosvjeta d. d. Bjelovar.
14. Uzelac, S. (1993): Utjecaj socio-ekonomskih karakteristika na kriminalitet punoljetnih osoba u Hrvatskoj. *Kriminologija i socijalna integracija*; 1, 2, 221-226.

Sociodemographic Features and Addictions of the Perpetrators of Larceny and Grand Larceny within the Bjelovarsko-bilogorska Borrough

Summary

The object of this research is to identify the differences in sociodemographic features (vocation, education, marital status, age, sex), and types of addictions among the perpetrators of larceny and grand larceny within the Bjelovarsko-bilogorska borrough.

The aforementioned crimes threaten the society to various extents. Therefore, it has been presumed that the offenders would prove mutually diverse in relevant features.

The research was conducted on a sample of 227 perpetrators of larceny and grand larceny within the period of January-June 1996 recorded at Bjelovarsko-bilogorska Police Department.

The differences in sociodemographic features (vocation, education, marital status, age, sex), and types of addictions were identified and the results obtained through contingency tables analysis. Following that criteria, the researchers produced eight contingency tables, with three of them revealing no statistically relevant variance in the categories of sex, alcohol and drugs consumption. However, other parameters proved a statistically relevant variance, thus verifying the hypothesis.

Based on the findings stated in this paper, primary prevention should focus on children and juveniles. Namely, it is them we have found participating in perpetrations of grand larceny in a surprisingly high percentage.

Key words: *perpetrators, larceny, grand larceny, sociodemographic features, addiction*